

Mato Ilkić, Lucijana Šešelj

Noviji nalazi grčko-ilirskog
novca s područja sjeverne
Dalmacije

Mato Ilkić
Sveučilište u Zadru
Odjel za arheologiju
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2
HR, 23000 Zadar
milki@unizd.hr

Lucijana Šešelj
Filozofski fakultet u Rijeci
Odsjek za povijest
Sveučilišna avenija 4
HR, 51000 Rijeka
lsselj@ffri.hr

UDK: 904:737.1](497.581Sjeverna Dalmacija)“652”
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 25. 5. 2017.
Prihvaćeno: 12. 6. 2017.

U tekstu se objavljuje grčko-ilirski novac koji je većinom nađen u novije vrijeme, i to na mnogobrojnim lokalitetima u sjevernoj Dalmaciji. Dijelom je otkriven tijekom arheoloških rekognosciranja i istraživanja, a pohranjen je u različitim institucijama. Pojedini slučajni nalazi čuvaju se u nekoliko privatnih zbirki. Riječ je o ukupno 52 komada novca, uglavnom

Recent finds of Graeco-Illyrian
coins from northern Dalmatia

Mato Ilkić
University of Zadar
Department of Archaeology
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2
CROATIA, 23000 Zadar
milki@unizd.hr

Lucijana Šešelj
Faculty of Social Science and Humanities, Rijeka
Department of History
Sveučilišna avenija 4
CROATIA, 51000 Rijeka
lsselj@ffri.hr

UDC: 904:737.1](497.581Sjeverna Dalmacija)“652”
Original scientific paper
Received: 25 May 2017
Accepted: 12 June 2017

The text contains a publication of Graeco-Illyrian coins that have been found mostly in the recent past at numerous sites in northern Dalmatia. Some coins have been found in the archaeological field surveys and excavations, and stored in different institutions. Individual chance finds are held in several private collections. There are 52 coins, mostly dating from

iz helenističkog razdoblja. Ta numizmatička građa najvećim dijelom do sada nije bila sustavno obrađivana unutar problematike monetarne cirkulacije na području južne Liburnije i njezinih susjednih područja. Ona pripada skupini koja se javlja razmjerno rijetko na ovim prostorima, osobito u usporedbi s golemom količinom novca iz sjeverne Afrike, ponajviše Kartage i Numidije. Unatoč tomu zanimljivo je to da je u južnoj Liburniji prisutan novac svih grčkih kolonija iz Dalmacije (Far, Herakleja, Isa i Korkira). Zastupljen je i novac grčkih kolonija u današnjoj Albaniji (Dirahij, Apolonija) te onaj ilirskih vladara Gencija i Baleja. Iako statistički taj novac čini tek mali postotak unutar strukture onih monetarnih sustava čiji je novac cirkulirao tijekom mlađega željeznog doba, njegova je prisutnost itekako zanimljiv indikator veza između sjevernog prostora Dalmacije i grčkih kolonija na južnom dijelu istočnog Jadrana, kao i kontakta s Ilirskim Kraljevstvom. Stoga taj grčko-ilirski novac ima značajnu stručnu i znanstvenu vrijednost u proučavanju različitih numizmatičkih problema poput tipologije, distribucije, provenijencije, ali i problema trgovačkih i kulturnih veza, osobito u razdoblju helenizma.

Ključne riječi: sjeverna Dalmacija, južna Liburnija, grčko-ilirski novac, Apolonija, Dirahij, Far, Herakleja, Isa, Korkira, Gencije, Balej

the Hellenistic era. Most of these numismatic finds have not been systematically analyzed within the subject of monetary circulation in the territory of southern Liburnia and neighbouring regions. They belong to a group which appeared in this area at a relatively late date, particularly in comparison with the huge quantity of coins from northern Africa, mostly Carthage and Numidia. Despite this, it is interesting that the coins from all Greek colonies in Dalmatia (Pharos, Heracleia, Issa and Korkyra) were represented in southern Liburnia. There are also coins from the southern Greek colonies in present-day Albania (Dyrrhachium and Apollonia) and those of the Illyrian rulers Gentius and Ballaios. Even though these coins make only a small percentage within the structure of those monetary systems whose currency circulated during the Late Iron Age, their presence is certainly an intriguing indicator of the links between northern Dalmatia and the Greek colonies in the southern part of the eastern Adriatic, as well as contacts with the Illyrian Kingdom. These Graeco-Illyrian coins therefore represent a significant professional and scholarly contribution to the study of various numismatic problems such as typology, distribution, and provenance, as well as the problems of trade and cultural ties, particularly during the Hellenistic era.

Key words: northern Dalmatia, southern Liburnia, Graeco-Illyrian coins, Apollonia, Dyrrhachium, Pharos, Heracleia, Issa, Korkyra, Gentius, Ballaios

Najstariji optjecaj novca u sjevernoj Dalmaciji vezuje se uz razdoblje posljednja četiri stoljeća prije Krista, a obilježava ga uporaba različitih monetarnih sustava. Manjim dijelom je to i onaj iz grčko-ilirske skupine, odnosno novac ilirskih vladara te grčkih kolonija u Dalmaciji i Albaniji. Do danas je jedini sustavni pregled takvih numizmatičkih nalaza sa sjevernodalmatinskog područja dao T. Šeparović u svome radu iz 2013., temeljeći ga, među inim, i na podatcima iz arhivske građe.¹

Dosadašnje preliminarne analize predcarskog novca iz Liburnije, osobito njezina dijela koji se nalazi u sjevernoj Dalmaciji, pokazuju da je on rijetka pojava, sve do približno druge polovice 3. st. pr. Kr., kada je započela snažnija monetarna cirkulacija. Od tada, a osobito tijekom prve polovice 2. st. pr. Kr., a vjerojatno i nešto kasnije, slijedio je značajan priljev novca, i to uglavnom iz Kartage i Numidije,² a ponešto i od Ptolemejevića. Prisutnost te vrlo velike količine sjevernoafričkog novca u Liburniji, preko koje je dospio i u Japodiju, gdje je poznat po ostavama tzv. tipa Mazin, još uvijek nije odgovarajuće objašnjena. Rimski republikanski novac, kao i sredstva plaćanja koja su mu prethodila (*aes rude*, *aes signatum*), prisutan je u znatno manjem postotku. Isto vrijedi i za novac Velike Grčke.³

U usporedbi s golemom količinom novca Kartage i Numidije, onaj koji je podrijetlom iz znatno bližih grčko-ilirskih kovnica rijetka je pojava u sjevernoj Dalmaciji. Ipak, pregledavanjem brojnih muzejskih i nekoliko privatnih zbirki uspješni smo dokumentirati 52 primjerka (kat. br. 1-52, T. I-IV), od kojih 38 do sada nije bilo publicirano.⁴ Dva su iskovana od srebra, a svi

The oldest circulation of coins in northern Dalmatia is associated with the period of the last four centuries BC, and it was characterized by the use of different monetary systems. A smaller portion consisted of the currency from the Graeco-Illyrian group, meaning the coins issued by the Illyrian rulers and the Greek colonies in Dalmatia and Albania. Thus far, the only systematic overview of such numismatic finds in northern Dalmatia was compiled by T. Šeparović in his work in 2013, and it was based, among other things, on data from archival materials.¹

Previous preliminary analyses of the pre-imperial coins from Liburnia, especially those found in northern Dalmatia, have shown that they represent a rare phenomenon, until roughly the mid-3rd century BC, when more intensive monetary circulation began. Thereafter, and particularly during the first half of the 2nd century BC, and probably somewhat later, a considerable amount of coins reached Liburnia, mostly from Carthage and Numidia,² as well as some Ptolemaic coins. The presence of this very large quantity of northern African coins in Liburnia, through which they reached Iapodia, where they were known in the hoards of the "Mazin type", has still not been satisfactorily explained. Roman Republic coins, as well as the means of payment that preceded it (*aes rude*, *aes signatum*), were represent in a significantly smaller percentage. The same applies to coins from Magna Graecia.³

Coins originally from far closer Graeco-Illyrian mints rarely appear in northern Dalmatia in comparison with huge quantity of coins from Carthage and Numidia. Nonetheless, after inspecting a number of museums and several private collections, we have managed to document 52 examples (cat. no. 1-52, Pl. I-IV), of which 38 have not been published so far.⁴ Two were

1 Šeparović 2013, str. 525-536.

2 Prema objavljenoj numizmatičkoj građi s liburnskoga područja najviše takvog novca za sada potječe s Ljubljane kod Ljupča. Tu su pojedinačno nađena 92 primjerka iz predcarskog razdoblja, od kojih 82,60 % pripada Kartagi i Numidiji. O tomu vidjeti u: Ilkić 2017, str. 154, 157, 300-301, kat. br. 9-49, 52-86, sl. 3. Među neobjavljenim nalazima raspoložemo s podatcima za Trojan kod Stabnja. S te gradine u biogradskom zaleđu potječe 101 primjerak pojedinačno nađenog predcarskog novca, od kojeg 80,19 % otpada na Kartagu i Numidiju.

3 Preliminarna izvješća o cirkulaciji predcarskog novca na području Liburnije vidjeti u: Šešelj, Ilkić 2014, str. 43-53, Šešelj, Ilkić 2015, str. 425-428. O novcu južne Italije i Sicilije s područja južne Liburnije vidjeti u: Ilkić, Čelhar 2017. O nalazima takvog novca vidjeti u: Batović 2011, str. 357-368.

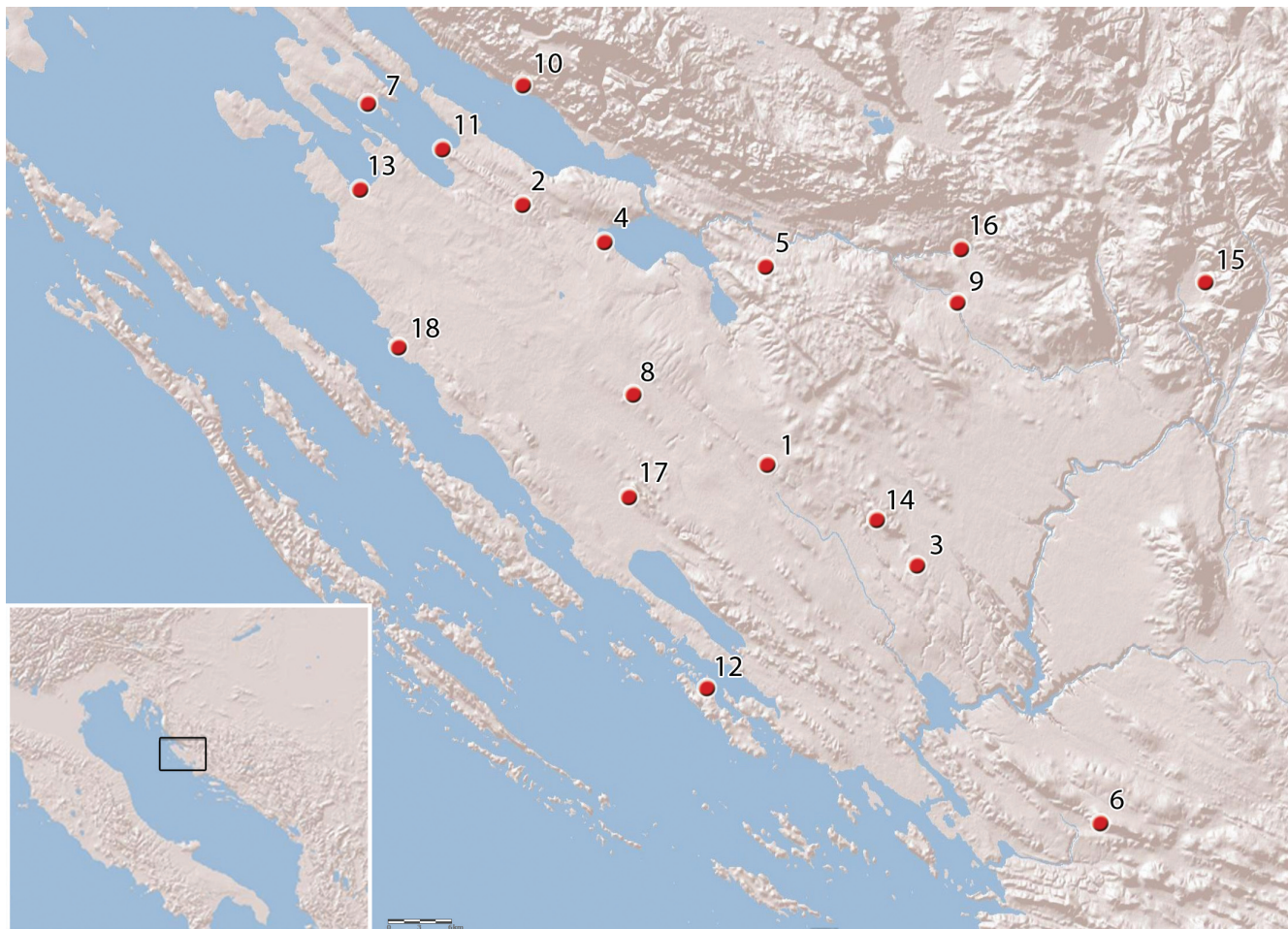
4 Ovdje prikazana numizmatička građa dio je velikog istraživanja vezanog uz probleme cirkulacije novca na području Liburnije u predcarskom razdoblju. Brojni ljudi i institucije izišli su i izlaze nam u susret tijekom

1 Šeparović 2013, pp. 525-536.

2 Based on the published numismatic finds from the Liburnian territory, most of these coins were found in Ljubljana near Ljubač. Ninety two individual examples from this site date to the pre-imperial period, of which 82.6% were issued by Carthage and Numidia. On this, see: Ilkić 2017, pp. 154, 157, 300-301, cat. no. 9-49, 52-86, Fig. 3. Regarding the unpublished finds, we have information about Trojan at Stabanj. A total of 101 individual examples of pre-imperial coins were found on this hillfort in the Biograd hinterland, of which 80.19 % are coins of Carthage and Numidia.

3 For preliminary reports on the circulation of pre-imperial coins in Liburnia, see: Šešelj, Ilkić 2014, pp. 43-53, Šešelj, Ilkić 2015, pp. 425-428. On the coins of southern Italy and Sicily from southern Liburnia, see: Ilkić, Čelhar 2017. On the finds of such coins, see: Batović 2011, pp. 357-368.

4 The numismatic finds presented here are a part of extensive research related to the problem of coin circulation in the Liburnian territory in the pre-imperial era. Over

Karta 1. Topografija grčko-ilirskog novca u sjevernoj Dalmaciji: 1. Asseria (Podgrađe), 2. Beretinova gradina (Radovin), 3. Bribir, 4. Budim (Posedarje), 5. Cvijina/Velika gradina (Kruševo), 6. Danilo Gornje, 7. Gradac (Smokvica), 8. Gradina (Nadin), 9. Gradina (Prndelji), 10. Gradina (Sv. Trojica), 11. Ljubljana (Ljubač), 12. Murter, 13. Nin, 14. Ostrovica, 15. Plavno, 16. Smokovac, 17. Trojan (Stabanj), 18. Zadar

Map 1. Topography of Graeco-Illyrian coins in northern Dalmatia: 1. Asseria (Podgrađe), 2. Beretinova gradina (Radovin), 3. Bribir, 4. Budim (Posedarje), 5. Cvijina/Velika gradina (Kruševo), 6. Danilo Gornje, 7. Gradac (Smokvica), 8. Gradina (Nadin), 9. Gradina (Prndelji), 10. Gradina (Sveta Trojica), 11. Ljubljana (Ljubač), 12. Murter, 13. Nin, 14. Ostrovica, 15. Plavno, 16. Smokovac, 17. Trojan (Stabanj), 18. Zadar

ostali od bakrene slitine. Pronađeni su pojedinačno tijekom novijih pregleda terena i arheoloških istraživanja te kao slučajni nalazi, od kojih oni poznate provenijencije potječu sa 18 lokaliteta. Sva su ta nalazišta, osim Danila Gornjeg i Plavna, s područja južne Liburnije

minted from silver, while the rest were made of copper alloys. They were found individually in the recent field surveys and archaeological excavations, and as chance finds, of which those of known provenance came from

niza godina i bez njihove pomoći oko informacija te dopuštenja objavljivanja samog materijala ovaj rad ne bi bio ni moguć. Stoga na ovome mjestu zahvaljujemo na pomoći Agenciji *Han Vrana*, Arheološkome muzeju u Zadru, Muzeju Grada Šibenika, Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Zavičajnom muzeju Benkovca te T. Brajkoviću, Z. Brusiću, N. Čondić, I. Ćurkoviću, M. Ćurkoviću, D. Filipčiću, P. Kožulu, V. Krambergeru, R. Maršiću, M. Meštrovu, M. Rebiću, T. Šeparoviću, A. Uglešiću, J. Vučiću i B. Živaljiću.

the years, many people and institutions have helped us and without their assistance and permission to publish the finds, this work would not have been possible. So here we would like to express our gratitude for their assistance to the Han Vrana Agency, Archaeological Museum in Zadar, Šibenik City Museum, Museum of Croatian Archaeological Monuments in Split, Department of Archaeology of the University of Zadar, Regional Museum in Benkovac and P. Brajković, Z. Brusić, N. Čondić, I. Ćurković, M. Ćurković, D. Filipčić, P. Kožul, V. Kramberger, R. Maršić, M. Meštrov, M. Rebić, T. Šeparović, A. Uglešić, J. Vučić and B. Živaljić.

(karta 1).⁵ Tri komada otkrivena su u moru, i to uz zatarsku plažu na Kolovarama. Svi drugi su iz gradinskih naselja. U rad smo uvrstili i onaj grčko-ilirski novac za koji nisu poznata točna mjesta nalaza, ali ih treba pripisati, kako nam je rečeno, sjevernoj Dalmaciji.

Kao što je već istaknuto, na njezinom području zastupljen je novac svih kovnica grčkih kolonija u Dalmaciji (Far, Herakleja, Isa i Korkira). Slijedi onaj Ilirskog Kraljevstva, i to kovan za Gencija i Baleja. Pronađeno je ponešto novca Apolonije i Dirahija, grčkih kolonija iz današnje Albanije.

Faru (*Pharos*), jonskoj koloniji s područja današnjega Staroga Grada na otoku Hvaru, pripada osam komada. No samo za jedan od njih poznato je mjesto pronalaska. Potječe s Beretinove gradine u Radovinu. Taj novac s prikazom glave na aversu i kantarosa na reversu pripada vrsti koja je datirana u 3. i 2. st. pr. Kr. (kat. br. 1, T. I, 1). Slijede još tri takva ili slična komada za koje se može samo pretpostaviti da su iz sjeverne Dalmacije (kat. br. 2-4, T. I, 2-4). Isto vrijedi i za četiri farska primjerka nešto starije vrste (kraj 4. st. - 3. st. pr. Kr.), s prikazom glave na aversu i koze na reversu (kat. br. 5-8, T. I, 5-8).

Novac Herakleje (*Heracleia*), grčke kolonije možda s otoka Hvara, zastupljen je s dva nalaza. S liburnske gradine na Ljubljani kod Ljupča potječe nešto krupniji novac s prikazom glave Herakla na aversu te njegovih atributa, tj. luka i toljage na reversu (kat. br. 9, T. I, 9). Pripada kovovima oko 350.-320. g. pr. Kr. Iz tog razdoblja prijelaza kasnoga klasičnog u rano helenističko razdoblje potječe i drugi heraklejski novac, s prikazom glave Artemide na prednjoj i dupina na stražnjoj strani (kat. br. 10, T. I, 10). Nađen je na Murteru.

Isi (*Issa*), sirakuškoj koloniji s Visa, sigurno pripada devet komada, većinom sa sačuvanim podacima o mjestu pronalaska. Njezin novac, i to tipa glava Atene/koza, nađen je u Podgrađu (*Asseria*) (kat. br. 11, T. I, 11), Budimu kod Posedarja (kat. br. 12-13, T. I, 12, T. II, 1), Plavnu nedaleko od Knina (kat. br. 14, T. II, 2) i na gradini Gradac kod Smokvice na otoku Pagu (kat. br. 15-16, T. II, 3-4). Toj vrsti iz 3. st. pr. Kr. pripada još jedan primjerak za koji se pretpostavlja da potječe iz sjeverne Dalmacije (kat. br. 17, T. II, 5). Isejski novac s prikazom Atenine glave na aversu i jelena na reversu nađen je na Bribiru (kat. br. 18, T. II, 6) i gradini Trojan kod Stabnja u biogradskom zaleđu (kat. br. 19, T. II, 7). Na jednom nalazu iz Nina dijelom je vidljiv samo reversni prikaz kantarosa (kat. br. 20, T. II, 8), pa ga vjerojatno treba pripisati Isi ili Faru.

18 sites. All of these sites, except for Danilo Gornje and Plavno, are in the territory of southern Liburnia (Map 1).⁵ Three coins were discovered in the sea, next to the Zadar city beach at Kolovare. The remaining coins were found at hillfort settlements. We have also included those Graeco-Illyrian coins for which the findspot is not known, but should be ascribed to - as we have been told - northern Dalmatia.

As already noted, coins from all the mints in the Greek colonies in Dalmatia (Pharos, Heracleia, Issa and Korkyra) were recorded in the territory of northern Liburnia. The following group comprises specimens of the Illyrian Kingdom, minted in the period of Gentius and Ballaios. Some coins of Apollonia and Dyrrhachium, Greek colonies in present-day Albania, were also found.

Eight examples originate from Pharos, the Ionian colony in the area of present-day Stari Grad on the island of Hvar. However, the findspot for only one of them is known: it is the hillfort Beretinova gradina in Radovin. These coins, bearing a depiction of a head on the obverse and a kantharos on the reverse, belong to a type that has been dated to the 3rd and 2nd century BC (cat. no. 1, Pl. I, 1). Three identical or similar examples follow, which may only be assumed to have come from northern Dalmatia (cat. no. 2-4, Pl. I, 2-4). The same applies to four Pharian examples of somewhat older type (end of 4th cent. - 3rd cent. BC), with a depiction of a head on the obverse and a goat on the reverse (cat. no. 5-8, Pl. I, 5-8).

The coins of Heracleia, a Greek colony possibly on the island of Hvar, are represented with two finds. A somewhat larger coin bearing an image of the head of Heracles on the obverse and his attributes, a bow and club, on the reverse (cat. no. 9, Pl. I, 9) was found at the Liburnian hillfort on Ljubljana, near Ljubač. It belonged to the issues dating roughly from 350-320 BC. The other Heracleian coin also dates to the transitional period between the late Classical and early Hellenistic eras, bearing the head of Artemis on the obverse and a dolphin on the reverse (cat. no. 10, Pl. I, 10). It was found on the island of Murter.

Nine coins definitely originate from Issa, a Syracusan colony on the island of Vis, mostly with preserved data on the findspots. Its coins, of the type Athena's head/a goat, were found in Podgrađe (*Asseria*) (cat. no. 11, Pl. I, 11), Budim at Posedarje (cat. no. 12-13, Pl. I, 12, Pl. II, 1), Plavno, near Knin (cat. no. 14, Pl. II, 2), and at the Gradac hillfort near Smokvica on the island of Pag (cat. no. 15-16, Pl. II, 3-4). One more example of this type from the 3rd century BC is assumed to have been found in northern Dalmatia (cat. no. 17, Pl. II, 5). An Issaeian coin with an image of Athena's head

5 Kartu nam je pomogao izraditi D. Vujević, na čemu mu zahvaljujemo.

5 D. Vujević helped us to make the map, for which we thank him.

Od novca grčkih kolonija u Dalmaciji jednim primjerkom je zastupljena i Korkira (*Corcyra Nigra*). To je tek šesti njezin novac koji je uopće poznat, a prvi u Liburniji. Na prednjoj strani je Apolonova glava, kao i kod onih već odavna publiciranih. Od njih se, međutim, razlikuje reversnim sadržajem, gdje se uz klas pšenice prvi puta nalazi kratica KOP (kat. br. 21, T. II, 9). Taj vrlo zanimljiv i rijedak novac jadranske Korkire, grčke kolonije vjerojatno s otoka Korčule, pronađen je slučajno, i to po sredini donjeg, tj. sjevernog dijela goleme gradine Budim kod Posedarja, oko 140 m od obale Novigradskog mora.⁶

Od ukupnog broja ovdje prikazane numizmatičke građe iz precarskog razdoblja gotovo polovica pripada Ilirskom Kraljevstvu. Jedan ne baš dobro očuvani novac s nepoznatog nalazišta u sjevernoj Dalmaciji iskovan je u Skodri za Gencija (*Genthios*), 181.-168. g. pr. Kr. Na tog ilirskog kralja upućuju stilske osobine prikaza odjevenog poprsja s kausijom na glavi na aversu i tzv. ilirskog broda na reversu (kat. br. 22, T. II, 10). No čini se da to nije i jedini njegov novac nađen na ovom području. Naime, isto ili vrlo slično poprsje s takvom vrstom zakošene krznene kape na glavi nazire se i na jednom još lošije očuvanom komadu, koji je nađen na Kolovarama u Zadru (kat. br. 23, T. II, 11). Inače, Gencijev novac je rijedak. S dalmatinskog područja poznat je primjerak iz Garduna.⁷ Jedan vjerojatno potječe sa šibenskog područja.⁸

Slijede 23 nalaza novca ilirskog kralja Baleja (*Ballaios*), 167.-135. g. pr. Kr.,⁹ uglavnom sa sačuvanim podacima o mjestu pronalaska. Na gradini Budim kod Posedarja nađeno ih je šest (kat. br. 24-29, T. II, 12, T. III, 1-5). Isto toliko potječe ih i s Danila Gornjeg (31-36, T. III, 7-12). Dva primjerka su s podvelebitske Gradine iznad Sv. Trojice (38-39, T. T. III, 14, T. IV, 1). Pojedinačno su nađeni još na Cvijinoj, tj. Velikoj gradini kod Kruševa (kat. br. 30, T. III, 6), na Gradini uz desnu obalu Zrmanje kod Prndelja nedaleko od Kaštela Žegarskog (kat. br. 37, T. III, 13), na Ljubljani kod Ljupča (kat. br. 40, T. IV, 2), na gradini u Nadinu (kat. br. 41, T. IV, 3), u Ostrovici (kat. br. 42, T. IV, 4), na Smokovcu kod ušća Orovače u Krupu (kat. br. 43, T. IV, 5) i na gradini Trojan kod Stabnja (kat. br. 44, T. IV, 6). Za dva primjerka nisu poznata

on the obverse and a deer on the reverse was found in Bribir (cat. no. 18, Pl. II, 6) and the Trojan hillfort at Stabanj in the hinterland of Biograd yielded another example of the same type (cat. no. 19, Pl. II, 7). On one find from Nin, only the reverse image of a kantharos is visible (cat. no. 20, Pl. II, 8), so it should probably be ascribed to either Issa or Pharos.

Among the coins of the Greek colonies in Dalmatia, Korkyra (*Corcyra Nigra*) is also represented by one example. This is only the sixth coin from Korkyra known at all, and the first found in Liburnia. Apollo's head is on the obverse, as well as on the examples published some time ago. However, it differs from them in terms of the depiction on its reverse side, on which the sheaf of wheat is accompanied for the first time by the abbreviation KOP (cat. no. 21, Pl. II, 9). This very interesting and rare coin of Adriatic Korkyra, a Greek colony probably on the island of Korčula, was found by chance, in the middle of the lower, northern section of the huge Budim hillfort near Posedarje, approximately 140 m from the coast of the Novigrad Sea.⁶

Out of the total number of numismatic finds from the pre-imperial period analyzed here, almost half are coins of the Illyrian Kingdom. One rather poorly preserved coin from an unknown site in northern Dalmatia was minted in present-day Shkodër during Genthios' reign (*Genthios*), 181-168 BC. This Illyrian king is indicated by the stylistic traits of the depiction of the clothed bust with a kausia on the head on the obverse and an "Illyrian galley" on the reverse (cat. no. 22, Pl. II, 10). But it seems that this was not the only Genthios' coin found in the area. The same or very similar bust with this type of slanted fur cap on the head can be discerned on an even more poorly preserved piece, which was found at Kolovare in Zadar (cat. no. 23, Pl. II, 11). The coins of Genthios are generally rare. An example from Gardun is also known from the Dalmatian territory.⁷ Another example probably originates from the Šibenik area.⁸

The following group comprises 23 finds of coins issued by Illyrian King Ballaios, 167-135 BC,⁹ generally with preserved data on the findspot. Six specimens were discovered at the Budim hillfort near Posedarje (cat. no. 24-29, Pl. II, 12, Pl. III, 1-5). The same

6 Novac je darovan Odjelu za arheologiju Sveučilišta u Zadru.

7 Marović 1976, str. 233, 1; Bonačić Mandinić 2004, str. 104, br. 199.

8 Šeparović 2012, str. 447.

9 Ovdje smo prihvatili Brunšmidovu dataciju (Brunšmid 1998, str. 88), iako postoje i drugačija mišljenja o razdoblju vladavine ilirskoga kralja Baleja. Jedno od posljednjih pomiče ju za otprilike jedno stoljeće ranije. O tomu vidjeti u: Ciolek 2011, str. 91-92.

6 The coin was donated to the Department of Archaeology of the University of Zadar.

7 Marović 1976, p. 233, 1; Bonačić Mandinić 2004, p. 104, no. 199.

8 Šeparović 2012, p. 447.

9 Here we have accepted Brunšmid's dating (Brunšmid 1998, p. 88), even though there are different opinions on the period in which Illyrian King Ballaios reigned. One of the most recent thesis moved it back to roughly one century earlier. On this see: Ciolek 2011, pp. 91-92.

mjesta nalaza (kat. br. 45-46, T. IV, 7-8), ali se pretpostavlja da su također s područja sjeverne Dalmacije. Prema stilskim osobinama vladareve glave na aversu i Artemide s legendom na reversu njegov novac javlja se u nekoliko inačica. Tzv. farskom tipu, kod kojeg natpis sadrži samo vladarevo ime ΒΑΛΛΑΙΟΥ, pripadaju sigurno tri primjerka (kat. br. 27, 34, 41, T. III, 3, 10, T. IV, 5), a vjerojatno i još dva koja su nešto lošije očuvana (kat. br. 33, 46, T. III, 9, T. IV, 10). Svi ostali Balejevi novci iz sjeverne Dalmacije pripadaju tzv. risanskom tipu, s naznačenom titulom ΒΑΣΙΛΕΩΣ uz vladarevo ime.

U južnoj Liburniji otkriveno je i nekoliko komada novca grčkih kolonija s područja današnje Albanije, i to Apolonije (*Apollonia*) i Dirahija (*Dyrrhachium*). Riječ je o ukupno šest nalaza, po čemu imaju mali udio unutar grčko-ilirske skupine. S benkovackog područja, možda iz Podgrađa (*Asseria*), potječe novac tipa Apolonova glava/obelisk, koji je iskovan od bakrene slitine u Apoloniji (kat. br. 47, T. IV, 9). Dirahiju pripada pet nalaza, od kojih su dva od srebra s prikazom krave koja doji tele na aversu i zrakastog motiva u kvadratnom polju na reversu. Stariji stater¹⁰ je s Bribira (kat. br. 48, T. IV, 10), a mlađa drachma potječe s područja Ljupča (kat. br. 49, T. IV, 11). Slijede još tri primjerka dirahijskog novca od bakrene slitine. S Budima kod Posedarja je primjerak s prikazom glave Helija sa zrakostom krunom na aversu i pramca broda na reversu (kat. br. 50, T. IV, 12). Posljednja dva novca, tipa Zeusova glava/tripod, potječu s Kolovara u Zadru (kat. br. 51-52, T. IV, 13-14). Dakle, novci Apolonije i Dirahija rijetka su pojava u sjevernoj Dalmaciji, za razliku od područja duboko u unutrašnjosti, sve do srednjeg Podunavlja, gdje su njihove srebrne drachme uobičajena pojava.¹¹

Prema ovdje prikazanoj numizmatičkoj građi, na području sjeverne Dalmacije nađena su, i to uglavnom u novije vrijeme, 52 primjerka grčko-ilirskog novca. Pripadaju razdoblju posljednja četiri stoljeća prije Krista. Za većinu su poznata mjesta nalaza. Potječu s 18 lokaliteta. Tri su primjerka nađena u moru uz zadarsku plažu Kolovare (kat. br. 23, 51-52, T. II, 11, T. IV, 13-14). Svi drugi su s brojnih gradinskih

number of coins were found in Danilo Gornje (31-36, Pl. III, 7-12). Two examples are from the hillfort Gradina above Sveta Trojica in the sub-Velebit zone (38-39, Pl. III, 14, Pl. IV, 1). Individual coins were also found at Cvijina or Velika gradina at Kruševo (cat. no. 30, Pl. III, 6), at Gradina along the right bank of the Zrmanja River near Prndelji not far Kaštel Žegarski (cat. no. 37, Pl. III, 13), at Ljubljana near Ljubač (cat. no. 40, Pl. IV, 2), on the hillfort in Nadin (cat. no. 41, Pl. IV, 3), in Ostrovica (cat. no. 42, Pl. IV, 4), at Smokovac at the confluence of the rivers Orovača and Krupa (cat. no. 43, Pl. IV, 5) and at the Trojan hillfort near Stabanj (cat. no. 44, Pl. IV, 6). The findspot for two examples is not known (cat. no. 45-46, Pl. IV, 7-8), but it is assumed that they were also found in the territory of northern Dalmatia. There are several variants based on the stylistic features of the ruler's head on the obverse and Artemis with a legend on the reverse. The so-called Pharian type, on which the inscription contains only the ruler's name, ΒΑΛΛΑΙΟΥ, definitely includes three examples (cat. no. 27, 34, 41, Pl. III, 3, 10, Pl. IV, 5), and probably two other which were rather poorly preserved (cat. no. 33, 46, Pl. III, 9, Pl. IV, 10). All of the remaining Ballaios coins from northern Dalmatia belong to the "Rhizon type," but with the title ΒΑΣΙΛΕΩΣ denoted next to the ruler's name.

Several coins from Greek colonies in present-day Albania, Apollonia and Dyrrhachium, were discovered in southern Liburnia. The total of six finds gives them a small share in the Graeco-Illyrian group. A coin of the type featuring Apollo's head/obelisk, minted from a copper alloy in Apollonia (cat. no. 47, Pl. IV, 9) was found in the Benkovac area, perhaps in Podgrađe (*Asseria*). Five finds were issued in Dyrrhachium, of which two are made of silver and feature an image of cow nursing a calf on the obverse, and a radial motif in a square field on the reverse. An older stater¹⁰ is from Bribir (cat. no. 48, Pl. IV, 10), while a younger drachma was originally from the Ljubač area (cat. no. 49, Pl. IV, 11). This is followed by three more examples of copper-alloy Dyrrhachium coins. An example from Budim at Posedarje features the head of Helios wearing a radial crown on the obverse and a ship's bow on

10 U starijim katalozima za grčki novac takvi su stateri vremenski smješteni u klasično razdoblje. Primjerice, SNG Cop. 11, br. 424 (oko 450.-350. pr. Kr.), SNG Tübingen 2, br. 1334, 1336 (oko 370.-350. pr. Kr.). No u Münchenskim *Syllogama* iz 2007., koje se temelje na novijim saznanjima, ovakav novac iz Dirahija vremenski je opredijeljen u nešto kasnije vrijeme (nakon 340.–oko 280. pr. Kr.). O tome vidjeti u: SNG München 12, br. 333-334, 336-337. Literaturom nam je pomogao T. Bilić, na čemu mu najljepše zahvaljujemo, kao i I. Dragičeviću na nizu korisnih savjeta.

11 Popović 1987, str. 155, fig. 29.

10 In the older catalogues of Greek coins such stateres are chronologically classified to the Classical era. For example, SNG Cop. 11, no. 424 (ca. 450-350 BC), SNG Tübingen 2, no. 1334, 1336 (ca. 370-350 BC). But in the Munich *Sylloge* from 2007, which is based on more recent discoveries, such coins from Dyrrhachium have been chronologically classified to a somewhat later period (after 340-ca. 280 BC). On this see: SNG München 12, no. 333-334, 336-337. We were assisted with these references by T. Bilić, for which we sincerely thank him; thanks are also due to I. Dragičević for extensive useful advice.

naselja (Karta 1). Zastupljeni su novci svih grčkih kolonija iz Dalmacije. Osam ih je iskovan u Faru (kat. 1-8, T. I, 1-8). Iz Herakleje su dospjela dva novca (kat. 9-10, T. I, 9-10), koji spadaju među najstarije u južnoj Liburniji. Devet ih je sigurno podrijetlom iz Ise (kat. br. 11-19, T. I, 11-12, T. II, 1-7). Pripadaju kasnijim emisijama te grčke kolonije s otoka Visa. U njoj ili Faru vjerojatno je iskovan još jedan primjerak (kat. br. 20, T. II, 8). Slijedi jedinstveni nalaz novca jadranske Korkire (kat. br. 21, T. II, 9). To je inačica s kraticom KOP, koja do sada nije poznata izvan sjeverne Dalmacije. Gotovo polovica numizmatičkih nalaza iz grčko-ilirske skupine pripada kralju Baleju (kat. br. 24-46, T. II, 12, T. III, 1-14, T. IV, 1-8). Većinom je to novac tzv. risanskog tipa. Ilirskom kralju Genciju vjerojatno pripadaju dva nalaza (kat. br. 22-23, T. II, 10-11). Novac grčkih kolonija s područja današnje Albanije nije čest u sjevernoj Dalmaciji. Jadan primjerak podrijetlom je iz Apolonije (kat. br. 47, T. IV, 9), a pet ih je iz Dirahija (kat. br. 48-52, T. IV, 10-14). Među njima je najstariji stater (nakon 340. - oko 280. g. pr. Kr.) (kat. br. 48, T. IV, 10).

Razmatrajući u cjelini, pojedinačni nalazi grčko-ilirskog novca s mnogobrojnih gradinskih naselja u sjevernoj Dalmaciji, među inim, svjedoče o tome da je on bio široko prihvaćen kao platežno sredstvo, osobito tijekom helenističkog razdoblja. Također, to su i numizmatička svjedočanstva o inače slabo poznatim trgovačkim i kulturnim vezama južnoliburnskih zajednica s grčkim kolonijama na južnom Jadranu te njihovim kontaktima s Ilirskim Kraljevstvom tijekom mlađega željeznog doba.

the reverse (cat. no. 50, Pl. IV, 12). The last two coins, of the type featuring the head of Zeus and a tripod, were found at Kolovare in Zadar (cat. no. 51-52, Pl. IV, 13-14). It is evident that coins from Apollonia and Dyrrhachium only rarely appeared in northern Dalmatia, as opposed to the areas deep in the interior, up to the central Danubian basin, where silver drachmas were often found.¹¹

Based on the numismatic finds presented here, 52 examples of Graeco-Illyrian coins were found in the territory of northern Dalmatia, mostly in recent years. They have been dated to the last four centuries BC. The findspots are known for most specimens. They were found at 18 sites. Three examples were found in the sea at the Zadar city beach Kolovare (cat. no. 23, 51-52, Pl. II, 11, Pl. IV, 13-14). All others are from numerous hillfort settlements (Map 1). The coins of all Greek colonies in Dalmatia are represented. Eight were minted in Pharos (cat. no. 1-8, Pl. I, 1-8). Two coins made their way from Heracleia (cat. no. 9-10, Pl. I, 9-10), being among the oldest specimens found in southern Liburnia. Nine coins are definitely from Issa (cat. no. 11-19, Pl. I, 11-12, Pl. II, 1-7) belonging to later issues of this Greek colony on the island of Vis. One example was minted either in Vis or in Pharos (cat. no. 20, Pl. II, 8). A coin from Adriatic Korkyra is a unique find (cat. no. 21, Pl. II, 9) as this is a variant bearing the abbreviation KOP, which thus far has not been found outside of northern Dalmatia. Almost half of the numismatic finds from the Graeco-Illyrian group belonged to King Ballaios (cat. no. 24-46, Pl. II, 12, Pl. III, 1-14, Pl. IV, 1-8). Mostly these are coins of the "Rhizon type." Two finds can be attributed to the Illyrian King Gentius (cat. no. 22-23, Pl. II, 10-11). The coins of the Greek colonies from the territory of present-day Albania are rare finds in northern Dalmatia. One example is from Apollonia (cat. no. 47, Pl. IV, 9), while five are from Dyrrhachium (cat. no. 48-52, Pl. IV, 10-14). Among them the oldest example is a stater (after 340-ca. 280 BC) (cat. no. 48, Pl. IV, 10).

Seen as a whole, the individual finds of Graeco-Illyrian coins from numerous hillfort settlements in northern Dalmatia testify, among other things, to the fact that they were widely accepted as a means of payment, particularly during the Hellenistic era. Furthermore, they serve as a numismatic testimony to the otherwise rather poorly known trade and cultural ties between the southern Liburnian communities and the Greek colonies in the southern Adriatic and their contacts with the Illyrian Kingdom during the Late Iron Age.

11 Popović 1987, p. 155, fig. 29.

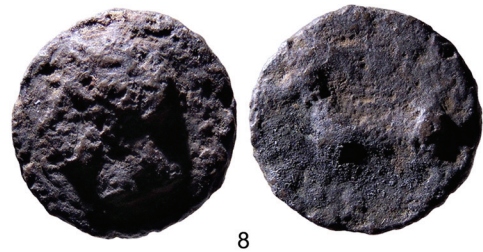
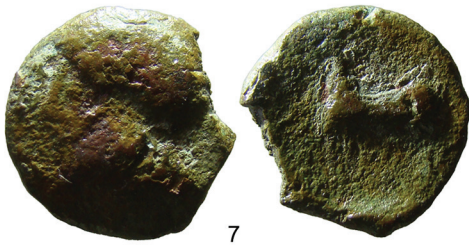
KATALOG

1. Far (*Pharos*), kasno 3. - rano 2. st. pr. Kr. (?), AE, 19 mm, 5,29 g, 2 h; Visonà 2005a, str. 33, Ph 21; Brunšmid 1998, br. 32-33. Av. Glava muškarca, ulijevo. Rv. Kantaros, dolje u polju Φ -[A]. Beretinova gradina, Radovin. Lit.: Ilkić *et al.* 2014b, str. 76, kat. br. 2. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. I, 1.
2. Far (*Pharos*), 3. - 2. st. pr. Kr., AE, 18 mm, 7,12 g; Brunšmid 1998, br. 26-36. Av. Glava muškarca, ulijevo. Rv. Kantaros, dolje u polju $[\Phi]$ -A. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. I, 2.
3. Far (*Pharos*), 3. - 2. st. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 40-51. Av. Ovjenčana glava muškarca, udesno. Rv. Kantaros, dolje u polju Φ -A. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. I, 3.
4. Far (*Pharos*), 3. - 2. st. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 40-51. Av. Glava muškarca, udesno. Rv. Kantaros, dolje u polju Φ -A. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar. T. I, 4.
5. Far (*Pharos*), oko 350. - 320. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Visonà 2005a, str. 32, Ph 14; Bonačić Mandinić 2004, str. 62-63, br. 97; Brunšmid 1998, br. 16. Av. Unutar linearne kružnice je glava Perzefone, ulijevo. Rv. Unutar linearne kružnice je koza, ulijevo. U odsječku Φ A. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. I, 5.
6. Far (*Pharos*), kraj 4. st. - 3. st. pr. Kr., AE, 15 mm, 2,98 g; Brunšmid 1998, br. 17-19. Av. Glava, ulijevo. Rv. Koza, ulijevo. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. I, 6.
7. Far (*Pharos*), kraj 4. st. - 3. st. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 14. Av. Glava, ulijevo. Rv. Koza, ulijevo. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar. T. I, 7.
8. Far (*Pharos*), kraj 4. st. - 3. st. pr. Kr., AE, 14 mm, 1,83 g, 9 h; Brunšmid 1998, br. 14. Av. Glava, ulijevo. Rv. Koza, ulijevo. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. I, 8.

CATALOGUE

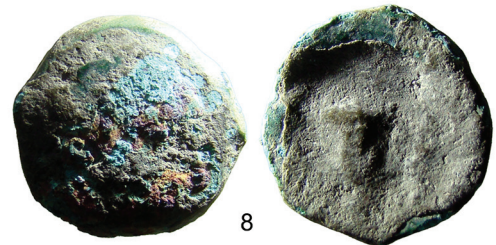
1. Pharos, late 3rd-early 2nd cent. BC (?), AE, 19 mm, 5.29 g, 2 h; Visonà 2005a, p. 33, Ph 21; Brunšmid 1998, no. 32-33. Obv. Man's head, left. Rev. Kantharos, below in field Φ -[A]. Beretinova gradina, Radovin. Ref.: Ilkić *et al.* 2014b, p. 76, cat. no. 2. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. I, 1.
2. Pharos, 3rd-2nd cent. BC, AE, 18 mm, 7.12 g; Brunšmid 1998, no. 26-36. Obv. Man's head, left. Rev. Kantharos, below in field $[\Phi]$ -A. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. I, 2.
3. Pharos, 3rd-2nd cent. BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 40-51. Obv. Laureate man's head, right. Rev. Kantharos, below in field Φ -A. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. I, 3.
4. Pharos, 3rd-2nd cent. BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 40-51. Obv. Man's head, right. Rev. Kantharos, below in field Φ -A. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar. Pl. I, 4.
5. Pharos, ca. 350-320 BC, AE, diameter and weight unknown; Visonà 2005a, p. 32, Ph 14; Bonačić Mandinić 2004, pp. 62-63, no. 97; Brunšmid 1998, no. 16. Obv. Persephone's head inside linear circlet, left. Rev. Goat inside linear circlet, left. In exergue Φ A. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. I, 5.
6. Pharos, late 4th-3rd cent. BC, AE, 15 mm, 2.98 g; Brunšmid 1998, no. 17-19. Obv. Head, left. Rev. Goat, left. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. I, 6.
7. Pharos, late 4th-3rd cent. BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 14. Obv. Head, left. Rev. Goat, left. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar. Pl. I, 7.
8. Pharos, late 4th-3rd cent. BC, AE, 14 mm, 1.83 g, 9 h; Brunšmid 1998, no. 14. Obv. Head, left. Rev. Goat, left. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. I, 8.

T. I / Pl. I

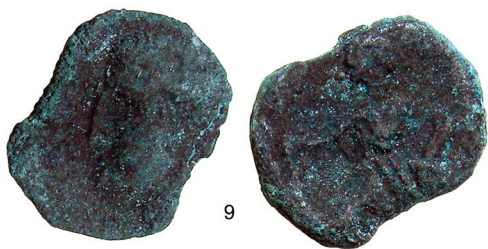
9. Herakleja (*Heracleia*), oko 350. - 320. g. pr. Kr., AE, 24 mm, 16,06 g, 9 h; Visonà 2005a, str. 29, H 2-3; Brunšmid 1998, br. 4 ili 6. Av. Heraklova glava, udesno. Rv. Luk i toljaga, dolje [HP]A[K(?)]. Sve unutar linearne kružnice. Ljubač, gradina Ljubljana. Lit.: Ilkić *et al.* 2012, str. 11, kat. br. 25; Šeparović 2012, str. 530, kat. br. 6; Ilkić *et al.* 2014b, str. 76-77, kat. br. 1; Ilkić 2017, str. 154, kat. br. 1. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. I, 9.
10. Herakleja (*Heracleia*), oko 350. - 320. g. pr. Kr., AE, 18 mm, 4,44 g; Visonà 2005a, str. 30, H 8; Brunšmid 1998., br. 16. Av. Unutar linearne kružnice je ženska glava (Artemida), udesno. Rv. Unutar linearne kružnice je dupin, udesno. U odsječku HPA. Murter. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. I, 10.
11. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 22,5 mm, 7,01 g; Brunšmid, 1998, br. 11-12. Av. Glava božice Atene s korintskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Gore lijevo IΣ. Podgrađe (*Asseria*). Lit.: Ilkić *et al.* 2011, kat. br. 1; Ilkić *et al.* 2012, kat. br. 24; Šeparović 2013, str. 526, kat. br. 10; Šešelj, Ilkić 2014, str. 47, Fig. 12; Ilkić *et al.* 2014a, str. 66, kat. br. 1. Privatna zbirka. T. I, 11.
12. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 22 mm, 5,99 g, 12 h; Brunšmid 1998, br. 11-12. Av. Glava božice Atene s korintskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Gore lijevo IΣ. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. I, 12.
13. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 23 mm, 6,66 g, 1 h; Brunšmid 1998, br. 11-12. Av. Glava božice Atene s korintskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Gore lijevo IΣ. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. II, 1.
14. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 22 mm, 6,55 g, 12 h; Brunšmid 1998, br. 15. Av. Glava božice Atene s korintskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Gore lijevo IΣ. Plavno. Lit.: Šeparović 2002, str. 545-547; Šeparović 2003, str. 418-419, kat. br. 1, sl. 1; Šeparović 2012, str. 526, br. 7. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, inv. br. 1322. T. II, 2.
9. Heracleia, ca. 350-320 BC, AE, 24 mm, 16.06 g, 9 h; Visonà 2005a, p. 29, H 2-3; Brunšmid 1998, no. 4 or 6. Obv. Head of Heracles, right. Rev. Bow and club, below [HP]A[K(?)]. All inside linear circlet. Ljubač, Ljubljana hillfort. Ref.: Ilkić *et al.* 2012, p. 11, cat. no. 25; Šeparović 2012, p. 530, cat. no. 6; Ilkić *et al.* 2014b, pp. 76-77, cat. no. 1; Ilkić 2017, p. 154, cat. no. 1. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. I, 9.
10. Heracleia, ca. 350-320 BC, AE, 18 mm, 4.44 g; Visonà 2005a, p. 30, H 8; Brunšmid 1998, no. 16. Obv. Woman's head inside linear circlet (Artemis), right. Rev. Dolphin inside linear circlet, right. In exergue HPA. Murter. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. I, 10.
11. Issa, 3rd cent. BC, AE, 22.5 mm, 7.01 g; Brunšmid 1998, no. 11-12. Obv. Head of goddess Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above left IΣ. Podgrađe (*Asseria*). Ref.: Ilkić *et al.* 2011, cat. no. 1; Ilkić *et al.* 2012, cat. no. 24; Šeparović 2013, p. 526, cat. no. 10; Šešelj, Ilkić 2014, p. 47, Fig. 12; Ilkić *et al.* 2014a, p. 66, cat. no. 1. Private collection. Pl. I, 11.
12. Issa, 3rd cent. BC, AE, 22 mm, 5.99 g, 12 h; Brunšmid 1998, no. 11-12. Obv. Head of goddess Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above left IΣ. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. I, 12.
13. Issa, 3rd cent. BC, AE, 23 mm, 6.66 g, 1 h; Brunšmid 1998, no. 11-12. Obv. Head of goddess Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above left IΣ. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. II, 1.
14. Issa, 3rd cent. BC, AE, 22 mm, 6.55 g, 12 h; Brunšmid 1998, no. 15. Obv. Head of goddess Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above left IΣ. Plavno. Ref.: Šeparović 2002, pp. 545-547; Šeparović 2003, pp. 418-419, cat. no. 1, Fig. 1; Šeparović 2012, p. 526, no. 7. Museum of Croatian Archaeological Monuments, inv. no. 1322. Pl. II, 2.

T. II / Pl. II

15. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 23 mm, 7,78 g, 12 h; Brunšmid 1998, br. 12. Av. Glava Atene s korinjskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Iznad $\text{I}\Sigma$. Gradina Gradac, Smokvica, otok Pag. Lit.: Ilkić, Kožul 2017, str. 90, kat. 13. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. II, 3.
16. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 24 mm, 7,36 g, 8 h; Brunšmid 1998, br. 12. Av. Glava Atene s korinjskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Iznad $\text{I}\Sigma$. Gradina Gradac, Smokvica, otok Pag. Lit.: Ilkić, Kožul 2017, str. 90, kat. 14. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. II, 4.
17. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 22 mm, 5,00 g; Brunšmid 1998, br. 11-12. Av. Glava Atene s korinjskom kacigom, udesno. Rv. Koza, udesno. Iznad $\text{I}\Sigma$. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. II, 5.
18. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 17 mm, 2,36 g; Brunšmid 1998, br. 17-19. Av. Prikaz nije prepoznatljiv. Rv. Jelen, udesno. Iznad [$\text{I}\Sigma$]. Bribir. Lit.: Šeparović 2003, str. 418-419, kat. br. 2, Sl. 2; Šeparović 2012, str. 526, br. 8. Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, inv. br. 1323. T. II, 6.
19. Isa (*Issa*), 3. st. pr. Kr., AE, 18 mm, 3,24 g, 1 h; Brunšmid 1998, br. 19. Av. Glava Atene s korinjskom kacigom, udesno. Rv. Jelen, udesno. Iznad $\text{I}\Sigma$. Gradina Trojan, Stabanj. Lit.: neobjavljeno. Agencija Han Vrana. T. II, 7.
20. Isa (*Issa*) ili Far (*Pharos*), 3. - 2. st. pr. Kr., AE, 18,5 mm; Brunšmid 1998, (?); Av. Prikaz glave nije prepoznatljiv. Rv. U središtu je dijelom vidljiv kantaros. Nin. Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar. T. II, 8.
21. Korkira (*Corcyra Nigra*), nakon 250. g. pr. Kr. (Visonà 2005b, str. 245), AE, 21,5 mm, 5,78 g, 1 h; Brunšmid 1998, br. 1 var. Av. Ovjenčana glava (Apolon), udesno. Rv. U središtu je klas pšenice, a desno, prema gore KOP. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: Ilkić 2016, str. 99-105, Sl. 1. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. II, 9.
22. Gencije (*Genthios*), 181. - 168. g. pr. Kr., AE, 16 mm, 4,53 g; Brunšmid 1998, br. 4-5. Av. Poprsje s kausijom na glavi, udesno. Rv. [---]. U središtu je prikaz tzv. ilirskoga broda. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. II, 10.
15. Issa, 3rd cent. BC, AE, 23 mm, 7.78 g, 12 h; Brunšmid 1998, no. 12. Obv. Head of Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above $\text{I}\Sigma$. Gradac hillfort, Smokvica, island of Pag. Ref.: Ilkić, Kožul 2017, p. 90, cat. 13. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. II, 3.
16. Issa, 3rd cent. BC, AE, 24 mm, 7.36 g, 8 h; Brunšmid 1998, no. 12. Obv. Head of Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above $\text{I}\Sigma$. Gradac hillfort, Smokvica, island of Pag. Ref.: Ilkić, Kožul 2017, p. 90, cat. 14. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. II, 4.
17. Issa, 3rd cent. BC, AE, 22 mm, 5.00 g; Brunšmid 1998, no. 11-12. Obv. Head of Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Goat, right. Above $\text{I}\Sigma$. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. II, 5.
18. Issa, 3rd cent. BC, AE, 17 mm, 2.36 g; Brunšmid 1998, no. 17-19. Obv. Image indiscernible. Rev. Deer, right. Above [$\text{I}\Sigma$]. Bribir. Ref.: Šeparović 2003, pp. 418-419, cat. no. 2, Fig. 2; Šeparović 2012, p. 526, no. 8. Museum of Croatian Archaeological Monuments, inv. no. 1323. Pl. II, 6.
19. Issa, 3rd cent. BC, AE, 18 mm, 3.24 g, 1 h; Brunšmid 1998, no. 19. Obv. Head of Athena wearing Corinthian helmet, right. Rev. Deer, right. Above $\text{I}\Sigma$. Trojan hillfort, Stabanj. Ref.: unpublished. Han Vrana Agency. Pl. II, 7.
20. Issa or Pharos, 3rd-2nd cent. BC, AE, 18.5 mm; Brunšmid 1998, (?); Obv. Image of head indiscernible. Rev. Kantharos partially visible in middle. Nin. Ref.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar. Pl. II, 8.
21. Korkyra (*Corcyra Nigra*), after 250 BC (Visonà 2005b, p. 245), AE, 21.5 mm, 5.78 g, 1 h; Brunšmid 1998, no. 1 var. Obv. Laureate head (Apollo), right. Rev. Wheat sheaf in middle, KOP right, upwards. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: Ilkić 2016, pp. 99-105, Fig. 1. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. II, 9.
22. Gentius (*Genthios*), 181-168 BC, AE, 16 mm, 4.53 g; Brunšmid 1998, no. 4-5. Obv. Bust wearing kausia on head, right. Rev. [---]. Image of "Illyrian galley" in middle. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. II, 10.

T. III / Pl. III

23. Gencije (*Genthios*) (?), 181. - 168. g. pr. Kr. (?), AE, 18 mm, 4,57 g; Brunšmid 1998, br. 4-5 (?). Av. Poprsje s kausijom na glavi, udesno. Rv. [---]. Prikaz nije sačuvan. Zadar, plaža Kolovare. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. II, 11.
24. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 17,8 mm, 2,58 g, 4 h; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i dva koplja. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. II, 12.
25. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 17 mm, 2,70 g, 11 h; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i dva koplja. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. III, 1.
26. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 17,2 mm, 2,17 g, 6 h; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. Desno, prema dolje B(?)[---], a lijevo, prema gore [---]IAE(?)[---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i dva lovačka koplja. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. III, 2.
27. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 14 mm, 1,65 g, 2 h; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i dva lovačka koplja. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. III, 3.
28. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 15 mm, 1,55 g, 4 h; Brunšmid 1998, br. 15-16. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo. Lit.: neobjavljeno. Gradina Budim, Posedarje. Privatna zbirka. T. III, 4.
29. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 15 mm, 1,85 g, 8 h; Brunšmid 1998, br. 31-33 var. Av. Glava, ulijevo. Rv. Desno, prema dolje [B]AAA, a lijevo, prema gore AIOY. Artemida stoji *en face*, s glavom ulijevo, drži baklju. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. III, 5.
30. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 14 mm, 1,77 g; Brunšmid 1998, br. 1-10. Av. Glava, udesno. Rv. Desno, prema dolje [BAΣI]AE[ΩΣ], lijevo, prema dolje [BA]AAAIO[Y]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Cvijina/Velika gra-
23. Gentius (*Genthios*) (?), 181-168 BC (?), AE, 18 mm, 4.57 g; Brunšmid 1998, no. 4-5 (?). Obv. Bust wearing kausia on head, right. Rev. [---]. Image not preserved. Zadar, Kolovare beach. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. II, 11.
24. Ballaios, 167-135 BC, AE, 17.8 mm, 2.58 g, 4 h; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward, left, holding torch and two spears. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. II, 12.
25. Ballaios, 167-135 BC, AE, 17 mm, 2.70 g, 11 h; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch and two spears. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. III, 1.
26. Ballaios, 167-135 BC, AE, 17.2 mm, 2.17 g, 6 h; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. Right, lower B(?)[---], and left, higher [---]IAE(?)[---]. Artemis stepping forward left, holding torch and two hunting spears. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. III, 2.
27. Ballaios, 167-135 BC, AE, 14 mm, 1.65 g, 2 h; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch and two hunting spears. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. III, 3.
28. Ballaios, 167-135 BC, AE, 15 mm, 1.55 g, 4 h; Brunšmid 1998, no. 15-16. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left. Ref.: unpublished. Budim hillfort, Posedarje. Private collection. Pl. III, 4.
29. Ballaios, 167-135 BC, AE, 15 mm, 1.85 g, 8 h; Brunšmid 1998, no. 31-33 var. Obv. Head, left. Rev. Right, lower [B]AAA, and left, higher AIOY. Artemis standing *en face*, with head left, holding torch. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. III, 5.
30. Ballaios, 167-135 BC, AE, 14 mm, 1.77 g; Brunšmid 1998, no. 1-10. Obv. Head, right. Rev. Right, lower [BAΣI]AE[ΩΣ], left, lower [BA]AAAIO[Y]. Artemis stepping forward left, holding torch. Cvijina/Velika gradina, Kruševo. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. III, 6.

- dina, Kruševo. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. III, 6.
31. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 12. Av. Glava, ulijevo. Rv. Desno, prema dolje [B]AΛΛAI[---], lijevo [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i koplje. Danilo Gornje. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. III, 7.
 32. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 16 mm, 2,76 g, 5 h; Brunšmid 1998, br. 15-16; Danilo Gornje. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Lit.: Šeparović 2012, str. 528, kat. br. 30. Muzej Grada Šibenika, inv. br. 193. T. III, 8.
 33. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Danilo Gornje. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. III, 9.
 34. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 1-10, 13-27. Av. Prikaz glave nije prepoznatljiv. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Danilo Gornje. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. III, 10.
 35. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 1-10, 13-47. Av. Prikaz glave je slabo vidljiv. Rv. [---]. Prikaz Artemide je slabo vidljiv. Danilo Gornje. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. III, 11.
 36. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid, 1998, br. 39-46. Av. Glava, udesno. Rv. Rv. Desno, prema dolje BAΛ[---], lijevo [---]. Artemida stoji *en face*, s glavom ulijevo, drži baklju. Danilo Gornje. Lit.: neobjavljeno. Muzej Grada Šibenika. T. III, 12.
 37. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE (oštećen), 14 mm, 1,82 g, 1 h; Brunšmid 1998, br. 2 (?). Glava, udesno. Rv. [---]. Artemida s bakljom. Gradina, Prndelji, Kaštel Žegarski. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. III, 13.
 31. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 12. Obv. Head, left. Rev. Right, lower [B]AΛΛAI[---], left [---]. Artemis stepping forward left, holding torch and spear. Danilo Gornje. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. III, 7.
 32. Ballaios, 167-135 BC, AE, 16 mm, 2.76 g, 5 h; Brunšmid 1998, no. 15-16; Danilo Gornje. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Ref.: Šeparović 2012, p. 528, cat. no. 30. Šibenik City Museum, inv. no. 193. Pl. III, 8.
 33. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Danilo Gornje. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. III, 9.
 34. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 1-10, 13-27. Obv. Image of head indiscernible. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Danilo Gornje. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. III, 10.
 35. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 1-10, 13-47. Obv. Image of head barely discernible. Rev. [---]. Image of Artemis barely discernible. Danilo Gornje. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. III, 11.
 36. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid, 1998, no. 39-46. Obv. Head, right. Rev. Right, lower BAΛ[---], left [---]. Artemis standing *en face*, with head left, holding torch. Danilo Gornje. Ref.: unpublished. Šibenik City Museum. Pl. III, 12.
 37. Ballaios, 167-135 BC, AE (damaged), 14 mm, 1.82 g, 1 h; Brunšmid 1998, no. 2 (?). Head, right. Rev. [---]. Artemis with torch. Gradina, Prndelji, Kaštel Žegarski. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. III, 13.
 38. Ballaios, 167-135 BC, AE, 13 mm, 2.05 g, 1 h; Brunšmid, 1998, no. 1-6. Obv. Head, right. Rev. Right, lower [B]AΣI[---], left [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Gradina, Sveta Trojica. Ref.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, pp. 101, 111, Pl. 1, 2. B. Živaljić collection. Pl. III, 14.

38. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 13 mm, 2,05 g, 1 h; Brunšmid, 1998, br. 1-6. Av. Glava, udesno. Rv. Desno, prema dolje [B] AΣI[---], lijevo [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Gradina, Sv. Trojica. Lit.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 101, 111, T. 1, 2. Zbirka B. Živaljića. T. III, 14.
39. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 14 mm, 1,79 g, 6 h; Brunšmid 1998, br. 1-10, 13-47. Av. Prikaz glave je slabo vidljiv. Rv. [---]. Artemida s bakljom. Gradina, Sv. Trojica. Lit.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, str. 101, 111, T. 1, 3. Zbirka B. Živaljića. T. IV, 1.
40. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 16,5 mm, 2,21 g, 8 h; Brunšmid 1998, br. 9-10. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida s bakljom, ulijevo. Gradina Ljubljana, Ljubač. Lit.: Ilkić *et al.* 2014b, str. 77, kat. br. 4; Ilkić 2017, str. 154, kat. br. 2. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. IV, 2.
41. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 1-10, 13-27. Av. Prikaz glave je slabo vidljiv. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Gradina, Nadin. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. IV, 3.
42. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 17 mm, 2,79 g; Brunšmid 1998, br. 15-16. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida s bakljom, ulijevo. Ostrovica, Šolajina draga. Lit.: Mirnik 1987, str. 90, Tab. 1, 2; Delonga, Burić 1998, str. 6; Šeparović 2012, str. 528, kat. br. 27; Ilkić *et al.* 2012, str. 12, kat. br. 31; Šešelj, Ilkić 2014, str. 47, Fig. 13. Zavičajni muzej Benkovac, T. IV, 4.
43. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 15 mm, 2,94 g, 12 h; Brunšmid 1998, br. 31-38. Av. Glava, ulijevo. Rv. Desno, prema gore ΒΑΛΛ, lijevo, prema gore ΑΙΟΥ. Artemida stoji *en face*, s glavom ulijevo, drži baklju. Gradina Smokovac na ušću Orovače u Krupu. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. IV, 5.
44. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 16,5 mm, 2,12 g, 7 h; Brunšmid 1998, br. 27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju. Gradina Trojan, Stabanj. Lit.: neobjavljeno. Agencija Han Vrana. T. IV, 6.
39. Ballaios, 167-135 BC, AE, 14 mm, 1.79 g, 6 h; Brunšmid 1998, no. 1-10, 13-47. Obv. Image of head barely discernible. Rev. [---]. Artemis with torch. Gradina, Sveta Trojica. Ref.: Dubolnić Glavan, Glavaš 2011, pp. 101, 111, Pl. 1, 3. B. Živaljić collection. Pl. IV, 1.
40. Ballaios, 167-135 BC, AE, 16.5 mm, 2.21 g, 8 h; Brunšmid 1998, no. 9-10. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis with torch, left. Gradina Ljubljana, Ljubač. Ref.: Ilkić *et al.* 2014b, p. 77, cat. no. 4; Ilkić 2017, p. 154, cat. no. 2. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. IV, 2.
41. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 1-10, 13-27. Obv. Image of head barely discernible. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Gradina, Nadin. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. IV, 3.
42. Ballaios, 167-135 BC, AE, 17 mm, 2.79 g; Brunšmid 1998, no. 15-16. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis with torch, left. Ostrovica, Šolajina draga. Ref.: Mirnik 1987, p. 90, Pl. 1, 2; Delonga, Burić 1998, p. 6; Šeparović 2012, p. 528, cat. no. 27; Ilkić *et al.* 2012, p. 12, cat. no. 31; Šešelj, Ilkić 2014, p. 47, Fig. 13. Benkovac Regional Museum, Pl. IV, 4.
43. Ballaios, 167-135 BC, AE, 15 mm, 2.94 g, 12 h; Brunšmid 1998, no. 31-38. Obv. Head, left. Rev. Right, higher ΒΑΛΛ, left, higher ΑΙΟΥ. Artemis standing *en face*, with head left, holding torch. Smokovac at confluence of the rivers Orovača and Krupa. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. IV, 5.
44. Ballaios, 167-135 BC, AE, 16.5 mm, 2.12 g, 7 h; Brunšmid 1998, no. 27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch. Trojan hillfort, Stabanj. Ref.: unpublished. Han Vrana Agency. Pl. IV, 6.
45. Ballaios, 167-135 BC, AE, diameter and weight unknown; Brunšmid 1998, no. 7-10, 13-27. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis stepping forward left, holding torch and two hunting spears. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar, Pl. IV, 7.

T. IV / Pl. IV

45. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, promjer i težina nisu poznati; Brunšmid 1998, br. 7-10, 13-27. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida u iskoraku ulijevo, drži baklju i dva lovačka koplja. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar, T. IV, 7.
46. Balej (*Ballaios*), 167. - 135. g. pr. Kr., AE, 15 mm, 2,68 g; Brunšmid 1998, br. 29-38. Av. Glava, ulijevo. Rv. [---]. Artemida drži baklju. Nepoznato nalazište u sjevernoj Dalmaciji. Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. IV, 8.
47. Apolonija (*Apollonia*), 3. - 1. st. pr. Kr., AE, 16 mm, 4,53 g; Göricke-Lukić 2004, br. 269 var. (MSO, inv. br. 3781). Av. Ovjenčana glava Apolona, ulijevo. Rv. A[Π]O-Λ[ΛΩ]/NIA-TA[N]. U središtu je obelisk. Sve unutar vijenca. Benkovačko područje (možda *Asseria*). Lit.: neobjavljeno. Zbirka B. Živaljića. T. IV, 9.
48. Dirahij (*Dyrrhachium*), nakon 340. - oko 280. g. pr. Kr., stater, promjer i težina nisu poznati; SNG München 12, br. 333-334, 336-337. Av. Krava okrenuta ulijevo, s glavom prema natrag, doji tele. Rv. Δ-Y-P-toljaga. Zvezdasti motivi u okomito razdijeljenom kvadratnom polju. Sve u linearnoj kružnici. Bribir. Lit.: neobjavljeno. Arheološki muzej Zadar. T. IV, 10.
49. Dirahij (*Dyrrhachium*), kraj 3. - sredina 1. st. pr. Kr., dragma, promjer i težina nisu poznati; Ceka 1972, br. 27. Av. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Krava okrenuta udesno, s glavom prema natrag, doji tele. Iznad natpisa je orao. Rv. [Δ]YP-ME-NEK-[KA]. Zvezdasti motivi u okomito razdijeljenom kvadratnom polju. Sve u linearnoj kružnici. Ljubač. Lit.: Brusić 2002, str. 228, sl. 26 (dolje); Šešelj, Ilkić 2014, str. 47, Fig. 14; Ilkić 2017, str. 154, kat. br. 3. Smještaj nije poznat. T. IV, 11.
50. Dirahij (*Dyrrhachium*), 3. - 1. st. pr. Kr., AE, 15,8 mm, 2,43 g, 6 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, br. 182 var. Av. Glava Helija, udesno. Rv. Gore ΣΩΣΤΡΠΙ/ΩΝΟΣ, u odsječku ΔYP. Pramac broda, ulijevo. Gradina Budim, Posedarje. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. IV, 12.
46. Ballaios, 167-135 BC, AE, 15 mm, 2.68 g; Brunšmid 1998, no. 29-38. Obv. Head, left. Rev. [---]. Artemis holding torch. Unknown findspot in northern Dalmatia. Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. IV, 8.
47. Apollonia, 3rd-1st cent. BC, AE, 16 mm, 4.53 g; Göricke-Lukić 2004, no. 269 var. (MSO, inv. no. 3781). Obv. Apollo's laureate head, left. Rev. A[Π]O-Λ[ΛΩ]/NIA-TA[N]. Obelisk in centre. All inside wreath. Benkovac area (perhaps *Asseria*). Ref.: unpublished. B. Živaljić collection. Pl. IV, 9.
48. Dyrrhachium, after 340-ca. 280 BC, stater, diameter and weight unknown; SNG München 12, no. 333-334, 336-337. Obv. Cow turned left, with head turned backward, nursing calf. Rev. Δ-Y-P-club. Star-shaped motifs in vertically divided square field. All in linear circlet. Bribir. Ref.: unpublished. Archaeological Museum in Zadar. Pl. IV, 10.
49. Dyrrhachium, late 3rd-mid-1st cent. BC, drachma, diameter and weight unknown; Ceka 1972, no. 27. Obv. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Cow turned right, with head turned backward, nursing calf. Eagle above inscription. Rev. [Δ]YP-ME-NEK-[KA]. Star-shaped motifs in vertically divided square field. All in linear circlet. Ljubač. Ref.: Brusić 2002, p. 228, Fig. 26 (lower); Šešelj, Ilkić 2014, p. 47, Fig. 14; Ilkić 2017, p. 154, cat. no. 3. Whereabouts unknown. Pl. IV, 11.
50. Dyrrhachium, 3rd-1st cent. BC, AE, 15.8 mm, 2.43 g, 6 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, no. 182 var. Obv. Head of Helios, right. Rev. Above ΣΩΣΤΡΠΙ/ΩΝΟΣ, In exergue ΔYP. Ship's bow, left. Budim hillfort, Posedarje. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. IV, 12.
51. Dyrrhachium, mid-3rd-1st cent. BC, AE, 18 mm, 3.88 g, 9 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, no. 169; Göricke-Lukić 2004, no. 70 (MSO, inv. no. 3789); Gjongecaj 2007, series XX. Obv. Laureate head of Zeus, right. Rev. ΧΑΙΡΙΑ-[ΛΟΥ], In exergue ΔYP. Tripod in middle. Kolovare beach, Zadar. Ref.: unpublished. Department of Archaeology, University of Zadar. Pl. IV, 13.

51. Dirahij (*Dyrrhachium*), sredina 3. st. - 1. st. pr. Kr., AE, 18 mm, 3,88 g, 9 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, br. 169; Göricke-Lukić 2004, br. 70 (MSO, inv. br. 3789); Gjongecaj 2007, serija XX. Av. Ovjenčana glava Zeusa, udesno. Rv. XAIPIA-[ΛOY], u odsječku ΔYP. U središtu tripod. Plaža Kolovare, Zadar. Lit.: neobjavljeno. Odjel za arheologiju, Sveučilište u Zadru. T. IV, 13.
52. Dirahij (*Dyrrhachium*), sredina 3. st. - 1. st. pr. Kr., AE, 17,2 mm, 3,77 g, 7 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, br. (?). Av. Ovjenčana glava Zeusa, udesno. Rv. [---], u odsječku ΔYP. U središtu tripod. Plaža Kolovare, Zadar. Lit.: neobjavljeno. Privatna zbirka. T. IV, 14.
52. Dyrrhachium, mid-3rd-1st cent. BC, AE, 17.2 mm, 3.77 g, 7 h; *BMC Thessaly to Aetolia*, no. (?). Obv. Laureate head of Zeus, right. Rev. [---], In exergue ΔYP. Tripod in middle. Kolovare beach, Zadar. Ref.: unpublished. Private collection. Pl. IV, 14.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Batović 2011 Š. Batović, *Predrimski novci iz južne Italije na istočnom jadranskom primorju*, Diadora 25, Zadar 2011, 7-45.
- BMC 1883 BMC = P. Gardner, *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum*. Thessaly to Aetolia, R. Stuart Poole (ed.), London 1883.
- Bonačić Mandinić 2004 M. Bonačić Mandinić, *Grčki novac u stalnom postavu Arheološkog muzeja u Splitu*, Split 2004.
- Brunšmid 1998 J. Brunšmid, *Natpisi i novac grčkih gradova u Dalmaciji*, Priredila i prevela s njemačkog jezika Maja Bonačić Mandinić, Split 1998.
- Brusić 2002 Z. Brusić, *Nekropole liburnskih naselja Nina i Kose kod Ljupča*, *Histria Antiqua*: časopis Međunarodnog istraživačkog centra za arheologiju 8, Pula 2002, 213-242.
- Ceka 1972 H. Ceka, *Questions de numismatique illyrienne*, Tirana 1972.
- Ciołek 2011 R. Ciołek, *Emisje króla Ballaios. Początki mennictwa w Ilirii*, Inst. Archeologii UW, Warszawa 2011.
- Delonga, Burić 1998 V. Delonga, T. Burić, *Ostrovica kod Bribira*. (Katalog izložbe), Split 1998.
- Dubolnić Glavan, Glavaš 2011 M. Dubolnić Glavan, V., Glavaš, *Prilog poznavanju najstarijeg optjecaja novca na prostoru južnog Velebita*, Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu 28, Zagreb 2011, 95-121.
- Gjongecaj 2007 S. Gjongecaj, *Le trésor de Lleshan (Elbasan)*, *Revue numismatique* 163, Paris 2007, 101-140.
- Göricke-Lukić, 2004 H. Göricke-Lukić, *Grčki, grčko-kolonijalni i keltski novac iz Muzeja Slavonije Osijek*, Osijek 2004.
- Ilkić 2016 M. Ilkić, *Novac jadranske Korkire s liburnske gradine Budim kod Posedarja*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 109, Split 2016, 99-105.
- Ilkić 2017 M. Ilkić, *Numizmatički nalazi s područja Ljupča*, in: Ljubač - zrcalo povijesnih i geografskih mijena u sjeverozapadnom dijelu Ravnih kotara, J. Faričić (ed.), Zadar 2017, 152-181, 300-301.
- Ilkić, Čelhar 2017 M. Ilkić, M. Čelhar, *Finds of Hellenistic coins from southern Italy and Sicily in southern Liburnia*, XV International Numismatic Congress, Taormina. (u tisku).
- Ilkić, Kožul 2017 M. Ilkić, P. Kožul, *Numizmatički nalazi s prapovijesne gradine Gradac kod mjesta Smokvice na otoku Pagu*, Zbornik radova 8. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Rijeka 2017, 89-96.
- Ilkić et al. 2011 M. Ilkić, Z. Brusić, Đ. Longin, I. Čurković, *Novac na području Hrvatske prije eura*. (Katalog izložbe), Zadar 2011.
- Ilkić et al. 2012 M. Ilkić, D. Filipčić, V. Kramberger, *Ususret antičkoj numizmatiki*. (Katalog izložbe), Zadar 2012.
- Ilkić et al. 2014a M. Ilkić, I. Čerina, S. Čerina, *Novac iz Bukovice od 3. stoljeća prije Krista do 68. godine poslije Krista*, Zbornik radova 7. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Rijeka 2014, 65-75.
- Ilkić et al. 2014b M. Ilkić, P. Kožul, I. Čurković, *Numizmatički nalazi s područja Općine Ražanac*, Zbornik radova 7. međunarodnoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Rijeka 2014, 76-93.
- Marović 1976 I. Marović, *Iz Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Splitu*, Godišnjak ANU-BiH, Centar za balkanološka ispitivanja 11, Sarajevo 1976, 221-244.
- Mirnik 1987 I. Mirnik, *Nalazi starog novca u Benkovcu i okolici*, Benkovački kraj kroz vjekove. Zbornik I, J. Medini (ed.), Benkovac 1987, 83-100.
- Popović 1987 P. Popović, *Novac Skordiska / Le monnayage des Scordisques*, Beograd - Novi Sad 1987.
- SNG Cop. 1943 SNG Cop. = Sylloge nummorum graecorum. Copenhagen. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Part 11: Thessaly - Illyricum, 1943.
- SNG München 2007 SNG München = Sylloge nummorum graecorum. München. Staatliche Münzsammlung. Part 12: Thessalien - Illyrien - Epirus - Korkyra 2007.

- SNG Tübingen 1982 SNG Tübingen = Sylloge nummorum graecorum. Tübingen. Münzsammlung der Universität. Part 2: Taurische Chersones - Korkyra (Taurian Chersonese - Corcyra) 1982.
- Šeparović 2002 T. Šeparović, *Isejski novac iz Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika*, in: Grčki utjecaji na istočnoj obali Jadrana: Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog 24. do 26. rujna 1998. godine u Splitu, N. Cambi, S. Čače, B. Kirigin (eds.), Split 2002, 545-547.
- Šeparović 2003 T. Šeparović, *Predrimski novac u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika*, Opuscula Archaeologica 27, Zagreb 2003, 417-433.
- Šeparović 2012 T. Šeparović, *Optjecaj novca u sjevernoj Dalmaciji od 5. stoljeća prije Krista do 1102. godine*, Zagreb 2012. Disertacija.
- Šeparović 2013 T. Šeparović, *Pregled nalaza grčko-ilirskog novca u sjevernoj Dalmaciji*, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, 45, Zagreb 2013, 525-536.
- Šešelj, Ilkić 2014 L. Šešelj, M. Ilkić, *Money circulation in Liburnia in the pre-imperial period: preliminary report*, Akten des 5. Österreichischen numismatikertages, Enns, 21.-22. Juni 2012, M. Alram, H. Emmerig, R. Harreither (eds.), Enns - Linz 2014, 43-53.
- Šešelj, Ilkić 2015 L. Šešelj, M. Ilkić, *Maritime trade in the Pre-Roman Period in the Eastern Adriatic: a preliminary report on a ceramic and numismatic evidence in Liburnia*, Adri-Atlas et l'histoire de l'espace adriatique du vie s. a.C. au viiiie s. p.C., Bordeaux 2015, 419-433.
- Visonà 2005a P. Visonà, *Greek-Illyrian Coins in Trade 1905-2005*, Schweizerische Numismatische Rundschau 84, Bern 2005, 27-41.
- Visonà 2005b P. Visonà, *The Coinage of Corcyra Melaina*, Zbornik radova 4. međunarodnog numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj, Rijeka 2005, 243-252.